

Antonio SANDU

DIMENSIUNI ETICE ALE COMUNICĂRII

în postmodernitate

ANTONIO SANDU

**DIMENSIUNI ETICE ALE
COMUNICĂRII ÎN
POSTMODERNITATE**

LUMEN

2009

Antonio SANDU

Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate

Editura Lumen este acreditată CNCSIS sub nr. 003

www.edituralumen.ro, www.librariavirtuala.com

Redactor Simona Ponea

Coperta: Cristian Ușurelu

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

SANDU, ANTONIO

Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate / Antonio

Sandu. - Iași : Lumen, 2009

ISBN 978-973-166-176-6

316

ANTONIO SANDU

**DIMENSIUNI ETICE ALE
COMUNICĂRII ÎN
POSTMODERNITATE**

LUMEN

2009

**Pagin 1 sat
goal inten ionat**

CUPRINS

INTRODUCERE	7
COMUNICARE ȘI SEMIOTICĂ.....	13
RĂDĂCINI FILOSOFICO-ȘTIINȚIFICE	21
ALE (POST)TRANSMODERNITĂȚII	21
DE LA DIALECTICA HEGELIANĂ	23
LA ROMANTISMUL GERMAN.....	23
COTITURA TRANSMODERNĂ:	27
O PARADIGMĂ A TIMPULUI PREZENT	27
CONSTRUCȚIONISMUL	34
O PROVOCĂRE METODOLOGICĂ	34
FUNDAMENTĂRI EPISTEMICE ALE CONSTRUCȚIEI ETICE POST(TRANS)MODERNE	37
IERARHII ALE ADEVĂRULUI ȘTIINȚIFIC	41
<i>De la nivelurile de realitate .....</i>	<i>45</i>
<i>la realitatea adevărului-corespondență.....</i>	<i>45</i>
<i>De la realitatea lumii la logica lumilor posibile.....</i>	<i>57</i>
<i>De la ierarhiile "Ființei" la categorizarea lumii.....</i>	<i>66</i>
<i>Formalismul logico-matematic versus raportarea la fenomene: dimensiune instrumentală a adevărului științific.....</i>	<i>73</i>
DE LA VIZIUNEA	86
FRACTALICĂ LA RECUPERAREA	86
SEMIO-LOGICĂ A UNIVERSULUI:	86
SPRE O METODOLOGIE NOVATOARE	86
<i>Premise epistemice ale construcționismului fractalic.....</i>	<i>92</i>
<i>Metoda analizei construcționist-fractalice.....</i>	<i>96</i>
<i>Revalorizarea metodei antinomiei transfigurate în cadrul modelului onto-logic al construcționismului fractalic.....</i>	<i>103</i>
<i>Ființă și înțelegere.....</i>	<i>111</i>
<i>sau despre cum este posibilă metafizica în transmodernitate ...</i>	<i>111</i>
RECONSTRUCȚII ETICE ÎN POSTMODERNITATE	121

DIMENSIUNEA CREȘTINĂ	125
A ETICII AFIRMATIVE	125
SUCESUL ȘI GRAȚIA	128
DIMENSIUNI ALE ETICII AFIRMATIVE	128
APARTENENȚA ȘI FIDELITATEA	134
DIMENSIUNI ALE ETICII AFIRMATIVE	134
DEMOCRATIZAREA ACCESULUI LA TRANSCENDENȚĂ DIMENSIUNE A ETICII AFIRMATIVE.....	138
DIMENSIUNI ETICE ALE COMUNICĂRII ÎN TRANSMODERNITATE.....	147
REZOLVAREA CREATIVĂ A CONFLICTELOR.....	148
PROGRAMAREA NEURO-LINGVISTICĂ	153
CONSTRUCȚIONISMUL SOCIAL.....	162
NEGOCIEREA SEMNIFICAȚIILOR	162
ANCHETA APRECIATIVĂ ȘI SCHIMBAREA SOCIALĂ	177
<i>Caracteristicile Investigației Apreciative.....</i>	<i>178</i>
<i>Cele patru faze ale anchetei apreciative .....</i>	<i>186</i>
ANALIZA SOAR ÎN CADRUL METODOLOGIEI APRECIATIVE	191
VIRTUALIZAREA SPAȚIULUI SOCIAL	192
ÎN TRANSMODERNITATE	192
COMUNICARE ȘI RELAȚII PUBLICE ÎN POSTMODERNITATE	197
COMUNICAREA ÎN RELAȚIILE PUBLICE	197
INSTRUMENTE UTILIZATE ÎN CAMPANIILE DE RELAȚII PUBLICE	201
INSTRUMENTE UTILIZATE ÎN CAMPANIILE DE RELAȚII PUBLICE	201
UMANISMUL TRANSMODERN – ORIZONTURI ETICE EUROPENE	205
ÎN LOC DE CONCLUZII	211
BIBLIOGRAFIE	214

INTRODUCERE

Volumul de față se constituie într-o încercare de a identifica dimensiunile etice ale unei paradigme culturale care capătă din ce în ce mai mult dinamism și anvergură: Paradigma holistă sau după Theodor Codreanu *paradigma transmodernă* (2005). Etapa în care această paradigmă se afirmă plenar convenim să o numim *transmodernitate*. Transmodernitatea coexistă în acest moment cu postmodernitatea și de aceea mulți autori identifică cele două paradigme, considerându-le o singură matrice culturală. Noi preferăm să sesizăm ca distincție între cele două modele o tendință centripetă, de focalizare în unitatea fundamentală a lumii, pentru transmodernism și o tendință centrifugă, deconstructivă, specifică postmodernității. Postmodernitatea o înțelegem ca pe o revoluție a individului în fața Universului în sensul afirmării individualului și deconstrucției oricăror structuri, în timp ce transmodernitatea este o revenire la unitatea de întemeiere. În cadrele prezentei lucrări, deși vom ține cont de distincția operată între transmodernitate și postmodernitate, vom prefera să le înglobăm ca dimensiuni ale postmodernității, pornind de la elementele comune, și anume cele legate de relativizarea epistemică și odată cu ea la construcționismul social. Pentru conotațiile etice ambele construcții prezintă o

serie de sincronicități care pot fi înțelese numai corelate. Am numit volumul „*Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate*” deoarece în opinia noastră, principala mutație paradigmatică specifică confluenței dintre post și transmodernitate are o componentă etico-axiologică. Am urmărit această confluență pornind de la mutațiile din planul filosofie științei și epistemologiei, în sfera filosofiei mentalului și reconstrucției sociale a realității. Comunicarea își revendică centralitatea ontologică, dar logosul nu mai este înțeles ca „întemeietor” al realității, ci ca un cadru structurant al interpretării. Realitatea este constrânsă să se refere la limbaj, întrucât este realitatea unui subiect dat. Comunicarea fiind instrumentul de „delegare de sacralitate”, controlul etic este dimensiunea operantă a instituirii sociale a realității. Prin delegare de sacralitate înțelegem transferul unei valori transcendente unui obiect, persoană sau eveniment, fiind modalitatea prin care o marcă de valoare de exemplu capătă o funcție eshatologică. Crizele societății moderne, generate de consumism și postindustrialism sunt, pentru un reprezentant al paradigmei postmoderne, semnele unei *creșteri fractalice* pe o altă orizontală, nici superioară nici inferioară calitativ, ci doar altfel modulată a aceleiași experiențe fundamentale a Unului.

Trăsăturile postmodernismului au fost formulate și dezvoltate de criticul Ihab Hassan, citat de Mircea Cărtărescu în *Postmodernismul românesc* cu lucrarea *Pluralism în*

postmodernism. Perspective. Acestea ar fi: *indeterminarea* – pierderea încrederii în valorile absolute; *fragmentarea* – discontinuitatea textului („unitatea cărții se dezmembrează pentru a face loc independenței propoziției, în care propoziția se dezmembrează pentru a face loc independenței cuvântului etc.”); *decanonizarea* – scriitorii canonici priviți ca valori imuabile și sacrosante sunt demitizați; *lipsa de sine* – în opere apare deconstrucția în subiect, acesta însuși fiind o ficțiune, o manifestare a unor false euri; *nereprezentabilul / neprezentabilul* – ceea ce interesează e poziția față de referent, dar pentru artistul postmodern, referentul nu mai există, operele putând fi complet nereferențiale; *ironia* – se generalizează devenind substanța însăși a operelor artistice; trecutul poate fi recuperat cu ironie; istoria, tragică inițial – prin repetare – devine farsă; scriitorul postmodernist nu creează, ci mimează, luând în derâdere, fantazând; *hibridizarea* – toate formele artei prezentului se pot combina aleatoriu, postmodernismul depășind definitiv categoriile „închistate” ale esteticii clasice; *carnavalizarea* – pasiune pentru polifonia stilistică și narativă, pentru formări și deformări continue ale limbajului; *performanța* – textul postmodernist este interactiv și cere participarea directă și intensă a receptorului la constituirea lui; unele texte literare se cer reasamblate și chiar rescrise de cititor; *construcționismul* – o consecință a perspectivismului postmodern este pierderea tot mai accentuată a sentimentului realității, a timpului și a istoriei (lumea devine ficțiune) și relația referențială dintre

acestea și operă nu se mai încheagă; istoria, spre exemplu, „e tratată” cu o libertate extraordinară, fiind torsionată, alterată, corectată; *imanețta* – în literatură, aceasta se manifestă ca o „exuberanță” intertextuală, metatextuală autoreferențială, unică în istoria formelor.

Am pornit această cercetare cu scopul de a identifica modele culturale și patternuri cognitive care fac posibilă deschiderea comprehensivă în sensul regândirii eticii din perspectiva paradigmei transmoderne. În realizarea cercetării de față, am asumat ca metodologie imediată ceea ce am numit *construcționism fractalic*. Construcționismul este o paradigmă preluată din sociologia comunicării, care afirmă că realitatea este *un construct* realizat prin interacțiunea simbolică a *hărțurilor despre lume* a diverșilor indivizi. Ideea de fractalitate presupune existența unui element structural fundamental și a unei legi de generare care împreună produc întreaga realitate ca o reconstrucție pornind de la Obiectul Primordial prin aplicarea legii de generare. Construcționismul fractalic este un model epistemologic care propune construcția și reconstrucția realității pornind de la unitatea obiect-eveniment proiectată în Universul diverșilor subiecți cunoscători.

Metoda construcționist-fractalică pe care o propunem ca grilă semiotică de interpretare a paradigmei transmoderne originată în contribuțiile lui I.P. Culianu (1995) presupune existența unei *realități semnificante*, descriptibilă sub forma unui fractal ce cuprinde toate posibilitățile interpretative ale

designatului și reiterarea acestuia în situații semio-logice diferite. Un atare model fractalic este preluat în spațiul semiotic atât în înțelegerea modelelor cosmologice actuale (Hawking:2006), cât și în interpretarea antropologică a faptului social propusă de N. Gavriluță (2006).

Am considerat utilă juxtapunerea celor două viziuni - cea construcționistă și cea fractalică - pentru a ține seama, pe de o parte, de structura autogenerativă a designantului în contextul semiotic al paradigmei transmoderne, dar și de superpoziția sensurilor realității pentru diverși subiecți. Interpretarea devine astfel o mediere asupra grilei de înțelegere a fractalului. Aplicând această grilă asupra paradigmei transmoderne, am încercat să surprindem atât substratul ontologic, cât și presupuzițiile fundamentale ale acesteia. Astfel, paradigma transmodernă vizează recuperarea fundamentală a lumii, manifestată ca spiritualizare a frontierelor culturale sau/și disciplinare. În cadrul acestei reconstrucții am avut în vedere analiza dimensiunilor eticii în *calitate de construct social* cu rol activ în perpetua reconstrucție a discursului transmodern.

Pagin 1 sat goal inten ionat

COMUNICARE ȘI SEMIOTICĂ

Schema clasică a comunicării poate fi considerat un proces ce implică două sau mai multe persoane, ce vizează transferul de informație între acestea. Informația este codificată în semne, care în general sunt în întregime arbitrare prin raportare la ceea ce semnifică. **Un cuvânt nu descrie totul, mai rămâne întotdeauna ceva de spus.** Semantica generală este o practică care vizează eliberarea din constrângerile limbajului formal, guvernat de legile logicii aristotelice.

Idea de sorginte kantiană a “incognoscibilității lucrului în sine”, a fost astfel preluată de teoria comunicării, prin intermediul semanticii generale, și adaptată pragmatismului specific științelor comportamentului și a neuroștiințelor. Se operează astfel cu distincția fundamentală dintre “realitate” și „harta asupra realității”, hartă cu care operează conștiința.

Aspectele formale ale gândirii se realizează în sistemul sintactic al limbii. Sintaxa limbii materne își pune amprenta pe patternurile cognitive ale vorbitorilor nativi, transformându-se în sintaxa subiectivă a persoanei. Formalizarea și axiomatizarea sistemelor logice contemporane, presupune existența unei sintaxe unitare care să permită invarianța față de modelul cultural.

Semnificativ în analiza constituirii limbajului ca sistem universal de semnificare este posibilitatea unor structuri semantice invariante. Cea mai importantă caracteristică biologică a omului o reprezintă potențialitatea limbajului. Limbajul este calea de transmitere a culturii de la o generație la alta, este modalitatea operațională în care se realizează procesul socializării. Fiecare civilizație își perpetuează “valorile dominante” pe care le generează și “în structuri cadru cognitive, plasate la nivelul mentalităților, a “adevărurilor universal valabile” pe care le putem intui ca fiind “metatextul” culturii care le generează. La aceste cadre ale gândirii face referire Petru Culianu [1995:5-7] când folosește expresia “grila interpretativă și voința deformatoare” specifice diverselor culturi și civilizații care se succed în istorie. Existența unor cadre structurante ale conștiinței, sistemul categorial, face posibilă reprezentarea în conștiință a realității. Pentru Wittgenstein, limbajul este structurat contextual în jocurile realității, sub forma unei sintaxe și a unei semantici [1953:27]. Analiza situației limbajului a generat cotitura lingvistică, ca mutare a atenției de la “realitate” la “reprezentarea realității” în limbaj. Jean Piaget identifică din punct de vedere psihologic stadialitatea dezvoltării cognitive a omului, descriind procesele cognitive specifice fiecărei etape [1980]. Aceste procese sunt conturate de dezvoltarea limbajului, pe de o parte și de posibilitatea operării cu concepte pe de altă parte.

Comunicarea presupune interacțiune socială, prin intermediul modurilor de comportare înnăscute sau dobândite, precum și existența unor semnale verbale sau nonverbale care sunt emise și recepționate, conștient sau inconștient, consideră Mioara Burlacu (2001:3). Autoarea identifică două dimensiuni ale comunicării:

1. dimensiunea relațională:

un nivel redus de comunicare determină o relație superficială, formală;

comunicare eficientă determină o relație profundă, serioasă.

2. dimensiunea comunitară: la școală, grupul de prieteni, locul de muncă, familia, orice formă de microcomunitate.

Relația de comunicare presupune în mod tradițional existența unui *emițător* și a unui *receptor*, care reprezintă cei doi poli ai comunicării emițătorul având rolul activ în timp ce receptorul având un rol pasiv. Între aceștia se transmite o *informație*.

Continuarea acestui volum o puteți lectura achiziționând volumul de pe

www.editalumen.ro

www.lumenpublishing.com

sau din librăriile noastre partenere.

Sandu Antonio este absolvent al Facultății de Filosofie, specializările Filosofie și Asistență Socială din cadrul Universității „Al. I. Cuza” Iași. A susținut doctoratul în Filosofie, specializarea Semiotică realizând teza cu titlul „Filosofia Orientului și fizica modernă. O viziune umanistă a Universului”. Este absolvent al masteratelor „Probațiune și reintegrare socială” și „Filosofia artei și management cultural”.

În prezent este președinte al Asociației Lumen.

A mai lucrat în cadrul Comunității Italiene din România și Fundației Pro Șansa din Iași. Susține cursuri de „Filosofie” la Universitatea „Mihail Kogălniceanu” din Iași și „Supervizare în Asistența Socială”, „Metode Apreciative de intervenție” la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași.

Volume publicate: „De la Nirvana la vidul cuantic” (Cristal 2000), „Nud și Alethea” (Cristal 2001), „Analiză instituțională prin cercetare acțiune. Comunitatea Italiană din România.”, (Lumen 2004), „Îngeri de ceară” – poezie (Cristal 2007), „Eseuri de metafizică cuantică” (Lumen 2008), „Tehnici în Asistența Socială” (Lumen 2008), „Asistență și intervenție socială” (Lumen 2008), „Studii în Filosofia Orientului” (Lumen 2008), „Metafizica cuantică” (Lumen 2008), „Orientări metodologice privind dezvoltarea culturală a comunităților etnice” (Lumen 2009), „Dimensiuni etice ale comunicării în postmodernitate” (Lumen 2009), „Atlas ezoteric de adorat femeia” – poezie (Lumen 2009).

Este de asemenea coautor în numeroase volume colective și reviste internaționale de specialitate unde a publicat studii de filosofie, sociologie și asistență socială. A derulat programe de training și formare profesională în cadrul Comunității Italiene din România, Fundației Pro Șansa și Asociației Lumen.

*Volum finanțat de
Administrația Fondului Cultural Național
din Cadrul Ministerului Culturii și Cultelor
și a Patrimoniului Cultural Național*

Conținutul acestui volum nu
reprezintă în mod necesar
punctul de vedere al Editurii
Lumen sau al finanțatorilor

Preț fără T.V.A. 6,44 lei + T.V.A. 9%

Publicat cu finanțarea:
media
LUMEN
www.EdituraLumen.ro